

Lausunto

08.04.2021

Asia: VN/2750/2020

Rikosasioiden sovittelupalveluiden siirto oikeusministeriön hallinnonalalle. Ohjausryhmän raportti ja esitys.

Lausunnonantajan lausunto

Pidätkö perusteltuna rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Siirto oikeusministeriön hallinnonalalle voi parhaimmillaan vahvistaa sovittelupalvelun asemaa osana toimivaa rikosprosessia ja laajentaa sovittelupalvelun kehittämistä.

Edellytetään, että oikeusministeriön alle perustetaan itsenäinen sovitteluvirasto, jotta turvaisi toiminnan erityispiirteiden säilymisen.

Pidätkö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä, mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Tässä mallissa sovittelupalvelu vaikuttaisi olevan alisteisessa asemassa toisille palveluille. Rikos- ja riita-asioiden sovittelu ei ole esim. mukana uuden viraston nimessä. Sovittelupalvelun tulisi olla tasavertaisessa asemassa muiden viraston tarjoamien palveluiden kanssa.

Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston mukanaan tuomat esteellisyyskysymykset ovat vakava riski toiminnalle ja asiakkaiden oikeuksien toteutumiselle. Asiakkaalla ei ole oikeutta saada palvelua oman paikkakuntansa virastossa esteellisyysongelmien ilmetessä. Rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelulla on vahvasti sama asiakaskunta oikeusapupalvelun kanssa, joten esteellisyyskysymykset saattavat osoittautua laajaksi ongelmaksi. Näissä tilanteissa sovittelupalvelu

ei olisi enää asiakkaille nykyisenlainen matalan kynnyksen palvelu mikä suoraan heikentää asiakkaiden asemaa.

Valmis tilaverkosto asettaa riskejä. Sovitteluneuvotteluja on sekä virka-aikaan että sen ulkopuolella ja ajoittain neuvotteluja on käynnissä useampia yhtäaikaaisesti. Neuvottelutilojen riittävyys ei saa vaarantaa sovitteluiden joustavaa järjestämistä.

Yhteiset toimitilat aiheuttavat huolta vapaaehtoistyöntekijöiden asemasta ja heidän oikeudestaan kulkea tiloissa sekä virka-aikaan että sen ulkopuolella. Vapaaehtoiset sovittelijat mahdollistavat sovittelutoiminnan järjestämisen ja heidän asemansa heikentäminen vaarantaa koko palvelun järjestämisen.

Nykyisessä mallissa sovittelutoimistot tuntevat vapaaehtoistyöntekijänsä. Sovittelutoimistojen ammattihenkilöstön ja vapaaehtoisten hyvät yhteistyösuhteet sekä vapaaehtoisten keskinäinen yhteisöllisyys ovat merkittävässä roolissa vapaaehtoisten sitoutumisessa omaan tehtäväänsä. Mikäli toimialuerajoista luovutaan kokonaan, nämä toiminnan vahvuudet menetetään, mikä saattaa johtaa myös sovittelijoiden menettämiseen.

Pidättekö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Yhdenmukaistaa ammattihenkilöstön toimenkuvia ja palkkausta. Ammattitaidon säilyttäminen tulee turvata ja henkilöstön siirtyä liikkeen luovutuksen periaatteilla.

Pidättekö perusteltuna, että joissakin erityistilanteissa palvelu voitaisiin tuottaa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Riskinä on kirjavien toimintamallien muodostuminen.

Millä keinoin voidaan mielestänne varmistaa, että sovittelun erityispiirteet säilyvät vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien periaatteiden mukaisina, jos sovittelupalvelut siirretään oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteyteen?

Oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä sovittelupalvelun erityispiirteiden katoaminen on riskinä. Muita toimintayksiköitä vuotta myöhäisempi integroituminen valmiiseen organisaatioon sekä täysin erilainen toiminnan ideologia ja palvelun toteutustavat uhkasi toiminnan erityisyyttä.

Itsenäinen sovitteluvirastomalli takaa erityispiirteiden huomioimisen ja toiminnan periaatteiden säilymisen.

Vapaaehtoissovittelijoiden asema, kouluttaminen, hyvinvointi ja toimintaedellytykset tulee turvata muutoksessa.

Ammattihenkilöstön siirtymisen turvaaminen ja ammattitaidon säilyminen sovittelukentällä.

Asiakkaiden oikeuksien turvaaminen puolueettomaan ja tasapuoliseen joustavasti toimivaan lähipalveluun.

Millä keinoin vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä voidaan vahvistaa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä?

Raportissa vapaaehtoisia sovittelijoita ja heidän merkitystään toiminnan järjestämisessä ei ole riittävästi huomioitu.

Vapaaehtoisten oikeus kulkea toimitiloissa sekä virka-aikaan että sen virka-ajan ulkopuolella tulee turvata.

Vapaaehtoisten sovittelijoiden perus- ja täydennyskoulutuksen, yhteisöllisyyden sekä virkistystapahtumien merkityksen toimintaan sitouttamisessa tulee ymmärtää. Sovittelupalvelun olemassa olevan hyvän toimintakulttuurin säilyttämisellä vapaaehtoistyö on jatkossakin sovittelijoille mielekästä.

Miten arvioitte sovittelun siirron oikeusapu- ja edunvalvonnan yhteyteen vaikuttavan paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen?

Vahvistanee valtakunnallista yhteistyötä. Paikallinen sidosryhmäyhteistyö, nykyinen toimitilaverkostoyhteistyö ja yhteydet kuntaorganisaatioiden laajoihin yhteistyöverkostoihin saattavat heikentyä.

Millaisia keinoja ehdotatte oikeusavun esteellisyyden periaatteiden huomioon ottamiseksi ehdotetussa järjestämismallissa?

Itsenäinen virastomalli ratkaisee ongelman.

Esteellisyydyskysymykset vaarantavat asiakkaiden matalan kynnyksen hakeutumisen palvelun piiriin ja hankaloittavat merkittävästi sovittelutoiminnan järjestämistä. Ongelma muodostaa ristiriidan puolueettoman ja tasapuolisen palvelun ideologialle.

Esteellisyysongelmassa tulee huomioida, että sovitteluun voi osallistua useita henkilöitä eikä esteellisyysselvitystä tehdä vain kahden osapuolen osalta. Etäsovitteluiden lisääminen esteellisyyden vuoksi rikkoo sovittelun ideologiaa. Asiakkaiden siirtäminen toiseen toimistoon esteellisyyden vuoksi hankaloittaa asioimista ja vaikuttaa suoraan palvelusta saatavaan mielikuvaan.

Esteellisyydyskysymykset tulee ratkaista ennen mahdollista siirtoa.

Ehdotettu järjestämismalli parantaa sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Yhdenmukaisuus voi lisääntyä, mutta esteellisyysongelma vaikeuttaa palvelun saatavuutta. Myös toimitilojen aiheuttamat haasteet heikentävät palvelun saatavuutta verrattuna nykytilanteeseen.

Miten arvioitte sovittelupalveluiden siirron vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin?

Esteellisyyskysymykset ja toimitilahaasteet lisääntyvät kaikissa palveluissa.

Voi lisätä palveluiden välistä yhteistyötä.

Pidättekö perusteltuna sovittelun siirrolle suunniteltua aikataulua vuoden 2024 alussa?

En ota kantaa

Miten perustelette vastauksenne?

Siirtoaikataulun ongelma on, että sovittelu siirtyisi valmiiseen organisaatioon vuosi muiden palvelukokonaisuuksien jälkeen. Tämä tuottaa käsityksen sovittelun alisteisuudesta suhteessa muihin toimintoihin. Sovittelua ei ole huomioitu edes viraston nimessä. Mikäli perustetaan yhteistä organisaatiota, tulisi kaikkien yksiköiden siirtyä yhtä aikaa.

Onko teillä vielä mielessänne ohjausryhmän esitykseen liittyen joitakin riskejä tai etuja, joita raportissa ei ole käsitelty?

Sovittelussa käsitellään myös riita-asioita. Tätä osa-aluetta ei ole juurikaan raportissa huomioitu, vaikka näiden sovitteluiden lisäämistä tulisi tavoitella.

Alle 15-vuotiaiden rikos- ja riita-asioiden sovitteluita tulisi vahvistaa ja niiden lisäämiseksi on tehty paljon kehittämistyötä.

Vapaaehtoisten sovittelijoiden ja ammattihenkilöstön aseman ja osaamisen säilymisen turvaaminen ei ole saanut raportissa riittävästi huomiota.

Raportissa ei ole huomioitu sovittelutoiminnan ammattihenkilöstön näkemyksiä. Sovittelutoiminnan ammattihenkilöstö on vastustanut ehdotettuun oikeusapu- ja edunvalvontavirastoon siirtymistä. Siirtoehdotus on perusteltu pelkästään valmiin organisaatorakenteen näkökulmasta, ei laadukkaan sovittelupalvelun turvaamisen kautta.

Vänttinen Laura

Jyväskylän kaupunki/Sovittelutoimisto - Lausunnon antamiseen osallistui vastaava sovittelun ohjaaja Heidi Nieminen sekä palvelujohtaja Ulla Kuittu